

URESNIČEVANJE INOVATIVNEGA PEDAGOŠKEGA PRISTOPA – INOVACIJSKI PROJEKT GOZD V OBJEMU / Eva Pori, profesorica, univerzitetna diplomirana filozofinja in slovenistka, vzgojiteljica predšolskih otrok, Vrtec Črnuče

UVOD

Človek se je od nekdaj učil živeti v ravnovesju z naravo in bil eno z naravo. Nato se je zaradi razvoja, ciljev, želja in potreb, ko je izgubil svoj smoter, od nje oddaljil, sedaj pa jo zaradi ponovne osmiselitve svoje biti v razsrediščnem svetu znova išče. Najde jo lahko v povratku nazaj k naravi. Zakaj? Narava je večna, tam se čas ustavi, srce in duša umiri, človek najde pot k sebi. V takem okolju in stanju človeka se realizirajo misli in ideje, želje in potrebe, se rodi ustvarjalnost in izvirnost.

V času, ko otroci večino svojega časa preživijo v zaprtih prostorih, neaktivno, brez njim ustreznih spodbud in čutnih dražljajev, je še posebej pomembno, da se tudi pri vzgoji in pedagogiki vračamo nazaj k temeljem. Pedagoški delavci ugotavljamo, da je vse več razvojnih motenj, otroci imajo težave s pomnjenjem, primanjkuje jim zbranosti, ustvarjalnosti, samoiniciativnosti, vse več je tudi motenj govora. Zavedamo se, da je za celovit razvoj otrokovih sposobnosti pomembna naravna in preprosta igra, ki spodbuja gibanje, zato jim omogočamo preživljanje časa v naravi. Po raziskavah in dognanjih nevrofiziologov se možgani pospešeno razvijajo v prvih petih letih življenja, zato je pomembno, da otrokom omogočamo preživljanje časa v naravi. Z gibanjem se namreč aktivirajo in povezujejo pomembna možganska središča, usklajuje se več sposobnosti in dejavnosti. Nevrofiziolog Ranko Rajović v delu *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka* slikovito razloži, zakaj je ravno gozd tisti prostor, ki otroku omogoča, da razvija kompleksne motorične gibe in aktivira dele možganov, ki so pomembni za kognitivne procese (spoznavanje, kritično/logično mišljenje, pomnjenje ...):

»Otrok, ki teče skozi gozd, mora vzdrževati ustrezno ravnotežje, paziti, da ne pade, in zato opaziti vejo, se izogniti kamnu, potoku, ob tem pa koordinira celo telo od

nog, rok pa vse do oči, ki se mimogrede še aktivno prilagajajo gledanju na blizu in daleč» (Rajović 2016, 16).

V Vrtcu Črnuče smo se odzvali klicu sodobnega časa po spremembah in pričeli ustvarjati ter razvijati nov pedagoško-didaktični model, ki temelji na konceptu odprtega vzgojno-učnega okolja. Otrokom in odraslim omogočamo kakovostno kontinuirano bivanje v gozdu, saj verjamemo, da naravno, odprto vzgojno-učno okolje deluje vzpodbudno in stimulatивно na otroke in odrasle.

GOZDNA PEDAGOGIKA V VRTCU ČRNUČE

Zaradi želje po obogatitvi izvedbenega kurikula z osebnim življenjem v naravnem okolju smo se v Vrtcu Črnuče odločili, da vzgojo in učenje naših otrok prenesemo v naravno učno okolje. Vpeljali smo poizkusni program, ki smo ga poimenovali *Gozd v objemu*. Gre za inovativen pedagoško-didaktični model, ki temelji na gozdni pedagogiki. Namen programa je uresničevanje koncepta odprtega učenja, katerega cilj je kontinuirano prenašati aktivnosti vseh področij dejavnosti Kurikuluma za vrtce v gozd ter vplivati na celostni razvoj otrok z vidika uresničevanja ciljev in načel Kurikuluma za vrtce.

Inovativen didaktični pristop prinaša dobre rezultate, na kar so pokazali že izsledki Mreže gozdnih vrtcev in šol, ki jih v evalvacijskem poročilu s priporočili za pedagoške delavce *Povabilo v gozd srečnih otrok* navaja že N. Györek (2012, 13–17). Pozitivne ugotovitve in vpliv na vsa področja otrokovega razvoja smo pri izvajanju programa *Gozd v objemu* v drugi starostni skupini otrok (starih od 3. do 6. leta) opazili in zabeležili tudi v Vrtcu Črnuče:

– okrepitev samozaupanja in samozavesti ter socialnih veščin pri otrocih (boljši medsebojni odnosi, manj izbruhov jeze in agresije,

večja sodelovalnost, otroci so se lažje in hitreje razdelili v skupine in si nudili medsebojno pomoč);

- izboljšanje govornega in pisnega izražanja otrok (izražanje, ubesedovanje, širjenje besednega zaklada, sproščenost pri izražanju);
- vsestranska motiviranost in ustvarjalnost otrok (gozd jim je nudil možnosti za raziskovanje, vsestransko aktivnost in aktivno igro), zaradi česar se je razvila samoiniciativnost, sposobnost lastne kreacije igre, izboljšala (podaljšala) pa se je tudi njihova koncentracija za igro in delo;
- pridobivanje znanja in boljšega razumevanje naravnih procesov, saj se učenje v naravi odvija celostno (teoretično in praktično) – širitev obzorja, razvijanje kritičnega mišljenja in oblikovanje sistema vrednot, novih vidikov spoznavanja sočloveka;
- izboljšanje kakovosti sodelovanja s starši (poročanje o izvedenih aktivnostih v gozdu prek gozdne knjige, izvedba srečanj in druženj v gozdu, vpliv na oblikovanje njihovega sistema vrednot);
- (o)krepitev sposobnosti grobe in fine motorike ter spretnosti pri gibanju.

Slika 1: Razvijanje fine motorike z ustvarjanjem z glino na deblo drevesa

INOVACIJSKI PROJEKT ZAVODA RS ZA ŠOLSTVO GOZD V OBJEMU

Na podlagi pozitivnih ugotovitev in izsledkov uresničevanja programa *Gozd v objemu* smo koncept odprtega

vzgojno-učnega okolja prenesli tudi na oddelke otrok prvega starostnega obdobja (od 1. do 3. leta). Program razvijamo v sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo in drugimi naravoslovnimi, pedagoškimi strokovnjaki v okviru inovacijskega projekta. V projekt je vključenih 22 oddelkov vrtca, od tega 12 oddelkov otrok prvega starostnega obdobja, na katere je usmerjeno tudi raziskovalno vprašanje inovacijskega projekta. Predvsem nas zanima, kako otroci, stari od 1. do 3. leta, vzpostavljajo odnos do gozda (zaznavajo, doživljajo, dojemajo) in bivajo v odprtem vzgojno-učnem okolju zunaj vrtca.

Cilji, ki se nanašajo na delo z otroki prvega starostnega obdobja, so usmerjeni predvsem v:

- izvajanje kontinuiranega bivanja v gozdu (vsaj enkrat na teden) in doživljanje narave v vseh letnih časih in vremenskih razmerah;
- usmerjanje otrok v aktivacijo vseh čutil;
- spodbujanje otrok k poimenovanju, ubesedovanju in govornemu izražanju;
- opazovanje otrok pri njihovem zaznavanju, doživljanju in dožemanju gozda;
- sprotno beleženje opažanj, odziva otrok in reflektiranje dela;
- vključevanje staršev in starih staršev (sprehodi v gozd, bivanje/delavnica v gozdu) in sprotno poročanje o bivanju v gozdu prek fotografij na spletnih straneh oddelkov, videoposnetkov, gozdnih map ali knjig.

Najmlajše otroke želimo spodbujati k vzpostavljanju in poglobljanju odnosa do narave, k razvijanju osebnih potencialov, ustvarjalnosti in samoiniciativnosti ter vzpostavljanju odnosov z drugimi. Spodbujamo jih k prepoznavanju, reflektiranju občutij, zaznav in doživetij, spremljamo njihov odziv in proučujemo vpliv bivanja v gozdu na razvoj otrok. Želimo, da bi znali z vsemi čuti zaznavati in doživljati gozd, procese v njem, se znajti v njem in ustvarjati podlago za proaktivne odnose z drugimi.

REZULTATI AKCIJSKIH KROGOV INOVACIJSKEGA PROJEKTA (V PRVI STAROSTNI SKUPINI OTROK):

Po nekajmesečnem izvajanju koncepta odprtega vzgojno-učnega okolja in obiskovanju gozda v prvi starostni skupini otrok smo opazili, da:

- so otroci na začetku nezaupljivi, potrebujejo spodbudo vzgojitelja pri spoznavanju in vzpostavljanju odnosa do gozda; postopoma, prek spoznavanja posameznih dreves v bližini vrtca, po nekaj mesecih vzpostavijo stik z gozdom in že sami prepoznavajo, kaj jim ponuja gozdni prostor (gozdne plodove, živali, naravni material, zvoki, tišina), nekateri z večjim zanimanjem kot drugi;
- otroci intenzivno zaznavajo gozd z vsemi čutili (opazujejo, poslušajo, tipajo, vonjajo), pri tem izražajo veselo razpoloženje, navdušenje (glasno vzklikajo in se smeji), začudenje (ob šumenju listja, potoka, opazovanja ptic in živali), prepoznajo in pokažejo (drevo, listje, ptice, drobne živali, korenine), ubesedijo občutke (»zebe, mokro je, mrzlo je, ob dotiku iglastega drevesa: au«);
- otroci najprej navežejo »stik« z drevesom (ga opazujejo, se ga dotaknejo, ga objemajo, božajo ...), nato postopoma prehajajo na raziskovanje ostalega gozdnega prostora ter razvijajo samostojno igro z gozdnim materialom (pobiranje palic in listja, metanje listja, natikanje listja na palice, udarjanje s palicami po hlohkih in deblih ob prepevanju pesmi, sedenje na hlohkih, pri drevesih, igra skrivalnice med drevesi, plezanje, plazenje/hoja po hlohkih, preplezanje korenin, hlohkov, tek, kotaljenje, valjanje po listju);
- so otroci bolj gibljivo spretni (napredek pri samostojni hoji, ravnotežju);
- je pri otrocih, ki še ne hodijo, odhod v gozd lažji v spremstvu skupine starejših (starejši otroci držijo mlajše za roke in jim razkažejo gozd ter jih seznanjajo z njegovim raznolikim obiljem);
- da se otroci (vendar ne vsi) v gozdu umirijo, odnosi med njimi so bolj umirjeni kot v igralnici;

- otroci samostojno prepoznavajo elemente gozda tudi zunaj gozdnega prostora (npr. drevesa, plodove, ptice, korenine ...) ali prenašajo igro iz igralnice v gozd (npr. puljenje repe) – transfer;
- otroci sprašujejo po odhodu v gozd, zapomnijo si svoj gozdni prostor (svoje drevo) in nekateri že celo dan pričakovanega odhoda v gozd.

Slika 2: Zavedanje telesa pri potiskanju in kotaljenju hloda.

PRIPOROČILA ZA IZVAJANJE GOZDNE PEDAGOGIKE ZA STROKOVNE, PEDAGOŠKE DELAVCE

Na podlagi kontinuiranega uresničevanja didaktičnega pristopa in akcijskega raziskovanja strokovnih delavcev v našem vrtcu so nastali viri kot osnova za nadaljnje raziskovanje in razvoj projekta: refleksije, analize, evalvacije dela z otroki v obliki gozdnih map in knjig, videoposnetki in fotografije otrok, sestanki projektne skupine, pogovori s starši otrok.

V želji po informiranju in širjenju znanstvenih dognanj in spoznanj so nastali predlogi, smernice oz. priporočila za izvajanje gozdne pedagogike za strokovne, pedagoške delavce v vrtcih in šolah:

PRIPOROČILA ZA DELO Z OTROKI

- Pedagoški delavci pojdimo v gozd predvsem zato, ker to izhaja iz naše notranje želje, potrebe ali strasti, torej iz nas samih. Pri bivanju v gozdu bodimo pozorni na svoj odnos in svoje doživljanje, le če bomo začutili sami sebe, bomo lahko razvili medsebojno povezanost z otroki in vstopili v njihov svet. Otroci nas bodo začutili in začeli stopati v dinamični korak z nami.

- Pred odhodom v gozd se z otroki pogovorimo o pravilih obnašanja v gozdu (predvsem velja za drugo starostno obdobje).
  - Skrbno izberimo gozdni prostor in ga preverimo z vidika varnosti.
  - Pojdimo v gozd vsaj enkrat na teden, v vsakem vremenu, razen v primeru izrednih vremenskih razmer (neurja, močni nalivi, močan veter, žledolom).
  - Vzpostavljajmo in vzdržujmo stik s posameznimi drevesi v okolici vrta ali v njegovi bližini, ko do gozda še ne zmoremo (otroci, stare 1–2 leti), izkoristimo povezovanje in skupne odhode v gozd z otroki iz starejših oddelkov.
  - V gozd ne prinašajmo stvari ali didaktičnega materiala, omogočimo otrokom igro z naravnim/gozdnim materialom.
  - V gozd pojdimo pripravljeni in umirjeni. Tudi otrokom pustimo čas, da se umirijo.
  - Pri pojavljanju težav z oddaljevanjem otrok iz vidnega polja odraslega gozdni prostor omejimo z vrstico (prvo starostno obdobje) ali se z otroki o tem dogovorimo (drugo starostno obdobje).
  - Pri otrocih razvijajmo subtilne stvari in jim dovolimo, da raziskujejo gozdni prostor z vsemi svojimi čutili.
  - Omogočimo otrokom mir in tišino ter jih spodbujajmo k odkrivanju lastnega jaza.
  - Motivirajmo otroke na njim primeren in ustrezen način.
  - Spodbujajmo otroke k samostojni igri, raziskovanju, kreativnosti, razvijanju lastnega, neodvisnega mišljenja, ustvarjalnosti.
  - Dovolimo otrokom, da se sami razdelijo v skupine in pripravijo/poiščejo raznolika didaktična sredstva ter prosto uporabljajo naravni/gozdni material.
  - Otroci naj imajo možnost samostojnega reševanja težav in konfliktov (verbalnih, fizičnih).
  - Od načrtovanih aktivnosti in usmerjanja/vodenja otrok postopoma preidimo zgolj na opazovanje ter podaljšujemo čas otrokovega svobodnega delovanja, ustvarjanja in raziskovanja gozda.
  - Bodimo pozorni na interakcije med otroki in razvijanje socialnih veščin (samostojno/nesamostojno reševanje konfliktov, nudenje medsebojne pomoči, povabilo k sodelovanju/igri, medsebojni dialog: raba vpljudnostnih izrazov ...)
  - Opazujmo napredek posameznega otroka na vseh področjih.
  - Spodbujajmo otroke, da dejavnosti v gozdu povezujejo z drugimi področji (transfer).
  - Bodimo pozorni na verbalno in neverbalno komunikacijo otrok.
  - Bodimo pozorni na interakcijo otrok-otrok (pogovor, vprašanja, prijaznost, naklonjenost ...) in otrok-odrasli (želja po pogovoru, potreba po tožarjenju, prošnja za roko, za pomoč, oddaljevanje od vidnega polja odraslega).
  - Po vsakokratnem obisku gozda spodbujajmo otroke k pogovoru in samorefleksiji (v obliki besednega izražanja, risb, ustvarjanja gozdne mape/knjige ipd.)
  - Pri načrtovanju dela sledimo ureničevanju dejavnosti, ciljev in načel kurikula, obenem pa sledimo naravnemu toku dogajanja in življenja nasploh.
  - Povabimo v gozd tudi druge strokovne in vodstvene delavce (ravnatelj, pomočnik ravnatelja, svetovalni delavec, specialni pedagog ipd).
  - Pripravimo končno letno poročilo o izvajanju gozdne pedagogike v obliki videoposnetkov, fotografij (npr. na vzgojiteljskem/učiteljskem zboru, pedagoški konferenci ipd.) ter delimo izkušnje tudi z ostalimi pedagoškimi delavci, ki projekta ne izvajajo.
  - Znotraj kolektiva organizirajmo redna skupna srečanja, sestanke, namenjene načrtovanju/snovanju dela, izmenjavi izkušenj, mnenj, razvijanju in nadgradnji dela.
- PRIPOROČILA ZA SODELOVANJE S STARŠI**
- Starši so podvrženi vplivom stalnih pritiskov in časovni napetosti, ki jo ustvarja družba, ter se v skrbi za dobrobit svojega otroka srečujejo z dvomi, strahovi in pomisleki. So ključni dejavnik in vezni člen med pedagoškim delavcem in otrokom. Z ustreznim pristopom in kakovostnimi utemeljitvami lahko vplivamo tudi na njihovo vzgojo otrok, razvijanje kritičnega mišljenja in oblikovanje sistema vrednot ter tako zagotovimo enotnost vzgojnih vplivov (v vrtcu/šoli in doma).
- Na prvem srečanju v šol. letu jim predstavimo program gozdni vrtec in gozd kot bogat prostor, ki otroku omogoča, da optimalno razvije svoja znanja, veščine in izkušnje ter mu nudi izzive za psihosocialni, kognitivni, fizični razvoj.
  - Razložimo jim, zakaj je gibanje, igra z vrstniki in preživljanje časa v naravi pomembno in kako vpliva na celostni razvoj otroka.
  - Razbremenimo jih dvomov in se pogovorimo o strahovih, pomislekih, ki jih bremenijo (tveganja, okužbe, poškodbe, klopi, vremenske razmere, umazana oblačila ipd.)
  - Predstavimo jim, da bomo gozd obiskovali tudi v primeru slabega vremena (dež, sneg), ne pa v obdobju povečanih nevarnosti in izrednih vremenskih razmerah (izrazi to neurje, močan veter, žledolom).
  - Opomnimo jih, da bomo zaradi poglobljenega stika z naravo – materiali, ki spodbujajo, razvijajo ustvarjalnost in domišljijo, lahko večkrat umazani in zapacani, a predvsem bogati z izkušnjami in občutki, kar pa je edino pomembno za otrokov razvoj čutil in zavesti.
  - Povabimo jih v gozd, da doživijo izkušnjo z nami (dopoldanska ali popoldanska druženja, sprehodi, izkustvene delavnice, roditeljski sestanki, zaključna srečanja). V gozd povabimo skupaj z otroki tudi stare starše.
  - Sproti jim poročajmo o obiskih gozda in aktivnostih, ki smo jih tam izvajali (spletna stran – obvestila, fotogalerija), prikaz dela.
  - Po vsakokratnem obisku gozda jih o tem obvestimo s sporočilom na oglasni deski skupine z napisom *Bili smo v gozdu*.
  - Če imamo možnost, snemajmo, fotografirajmo otroke in

organizirajmo predstavitev za starše z utrinki iz gozda.

- Oblikujmo in ustvarjajmo gozdno knjigo (mapo), v katero vlagamo vsa poročila o delu z otroki (izvedene dejavnosti, refleksije, izdelki otrok ipd. o obisku gozda). Gozdno knjigo, namenjeno sprotnemu spremljanju in pregledovanju, postavimo na staršem dostopno in vidno mesto.

SKLEP

Strokovni delavci v vrtcu se zavedamo, da je zgodnje otroštvo osnova za celostni in nadaljnji intelektualni razvoj otroka, zato z uresničevanjem inovacijskega projekta *Gozd v objemu* izvajamo dejavnosti, ki stimulirajo otrokov psihosocialni, fizični in kognitivni razvoj.

S kakovostnim razvojem in udejanjanjem pedagoškega modela dosegamo pozitivne rezultate ter se uspešno spoprijemamo z izzivom časa. Ugotavljamo, da gre pravzaprav pri razvijanju inovacije za mnogo več, za vračanje nazaj k izvoru, za oživljanje temeljnih vrednot družbe, ki so se izgubile v času – svoboda, ljubezen, spoštovanje, odgovornost – gre pravzaprav za vzgojo otrok v odgovorne in svobodne ljudi/državljanke, pripravljene na življenje.

Literatura

Györek N. (2012) *Povabilo v gozd srečnih otrok (evalvacijsko poročilo s priporočili za pedagoške delavce)*. Kamnik: Samozaložba.

Pori E. (2014) Program Gozd v objemu kot oblika pedagoškega pristopa v odprtem vzgojno-učnem okolju pri predšolskem otroku. V: *Kompetence vzgojitelja – izzivi, izkušnje, spoznanja*. VII. Mednarodna strokovna konferenca vzgojiteljev v vrtcih 2014. Ljubljana: MIB, d. o. o. 173–183.

Pori E. (2015) Spodbujanje motorike in zaznavanja v odprtem vzgojno-učnem okolju pri predšolskem otroku. V: *Gibanje in predšolski otrok*. VIII. Mednarodna strokovna konferenca vzgojiteljev v vrtcih 2015. Ljubljana: MIB, d. o. o. 237–245.

Rajović R. (2016) *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 16–19.

